

<https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/jan-borovicka-jak-se-kurovcova-kalamita-dotkne-houbareni>

Jan Borovička: Jak se kůrovcová kalamita dotkne houbaření?

10.2.2023 Diskuse: 43

Kuřátka načervenalá (*Ramaria parobotrytis*) se často vyskytují v cennějších kulturních smrčínách.
Foto | Jan Borovička

Kůrovcová kalamita spojená s masivním odumíráním smrku zasáhla řadu regionů České republiky a zanechala po sobě desetitisíce hektarů odumřelého lesa a holin. Lesy jsou životním prostředím řady druhů velkých hub a kalamita na ně bezesporu bude mít značný vliv. V zemi, kde je houbaření vášnivým koníčkem milionů lidí, je na místě situaci podrobněji rozebrat.

Začněme z opačného konce – houby totiž ke kalamitě také přispěly. Smrky vyžadují k růstu a dobré kondici dostatek vláhy, takže se typicky vyskytují ve vyšších polohách. Výjimkou mohou být stanoviště se specifickým mikroklimatem, například soutěsky v NP Českosaské Švýcarsko, kde se smrk vyskytuje v nadmořské výšce jen 200 m a doprovázejí ho i některé houby charakteristické pro přirozené horské lesy, jako je [ohňovec ohraničený – *Phellinus nigrolimitatus*](#).

Lošákovec načervenalý (*Hydnellum ferrugineum*) roste v jehličnatých lesích na živinami chudých půdách.

Foto | Jan Borovička

Opakované dlouhodobé sucho v posledních letech smrky na celém našem území systematicky oslabovalo a snižovalo jejich schopnost odolávat škůdcům. Mezi ty je třeba počítat i parazitické houby, které jsou rozšířené zejména v kulturních smrčinách. Nejvýznamnějšími jsou václavka smrková – *Armillaria ostoyae*, což je oblíbená jedlá houba, a chorošovitá houba [kořenovník smrkový](#) – *Heterobasidion parviporum*. Působení těchto a dalších parazitických hub jistě přispělo ke snížené schopnosti smrků odolat epidemii kůrovce.

Odumřelé smrky přinesly přinejmenším jedno mykologické překvapení, které zaznamenali i běžní houbaři. Na smrkových souších se začaly objevovat hlívy. Hlíva ústřičná – *Pleurotus ostreatus* je známý a komerčně pěstovaný druh, v přírodě se však vyskytuje v pozdním podzimu na listnácích. V létě u nás na listnácích roste podobná a stejně chutná [hlíva plicní](#) – *Pleurotus pulmonarius*, která se vyznačuje žlutnutím plodnic. A právě ta začala v letních měsících plodit i na kůrovcových souších, což je jev, jaký jsme doposud nepozorovali, přinejmenším v takové míře.

Stanoviště lošákovce podivného (*Hydnellum mirabile*) na Vysočině (srpen 2021) s odumírajícími smrky (na zemi je patrné spadané zelené jehličky a kůra z vrcholků stromů).

Foto | Jan Borovička

Přestože smrk do nižších poloh spíše nepatří, neznamená to, že by s jeho výskytem i na vyložené nevhodných stanovištích nemohly být spojeny vzácné druhy hub. Známy je např. fenomén [karlštejských smrčín](#). Ty byly hojně navštěvovány už v polovině 20. století mykologem Albertem Pilátem a dalšími. Pod smrky v údolích potoků na vápencovém podloží byly nalezeny některé druhy vzácných saprotrfních pečárek (žampionů), např. pečárka Deylova – *Agaricus depauperatus*, z mykorrhizních hub byla u Karlštejna opakovaně nalezena i kriticky ohrožená čirůvka tygrovaná – *Tricholoma pardinum*.

Ale i „obyčejné“ kulturní smrčiny mohou být přírodovědecky cenné. Některé takové se vyskytují např. na Vysočině (Pelhřimovsko) nebo v jižních a západních Čechách (Táborsko, Českokrumlovsko, Tachovsko) a mnohé z nich jsou probíhající kůrovcovou kalamitou vážně ohroženy nebo již byly zničeny: z části či docela. Ohrožení spočívá nejen v samotném odumření stromů, se kterými žijí v symbióze vzácné mykorrhizní druhy hub, ale i v přeměně těchto lokalit po kalamitě na porosty, které nemohou zajistit kontinuitu výskytu těchto hub (modříny, douglasky, listnáče). O necitlivě prováděné těžbě nemluvě.

Bělozub nafialovělý (*Bankera violascens*) je vzácná lošákovitá houba rostoucí pod smrky, často v blízkosti jedlí.

Foto | Jan Borovička

Tyto mykologicky cenné jehličnaté lesy (smrčiny s příměsí borovice) rostou na živinami chudých (oligotrofních) půdách na kyselém podloží. Vyskytují se v nich vzácné mykorhizní houby jako jsou čirůvky – *Tricholoma*, kuřátka – *Ramaria* a kořenatky – *Phaeocollybia*, krásnoporka kozí noha – *Scutiger pes-caprae* a pak řada dalších, které jsou někdy označovány jako „[ježaté houby](#)“, protože jejich výtrusorodou vrstvu tvoří rourky ani lupeny, ale ostny. Jsou to lošáky, tradičně řazené do rodů *Hydnellum*, *Sarcodon*, *Phellodon* a *Bankera*. Většina z nich není vhodná ke konzumaci, ale z tradičních jedlých (i když spíše vzácných) hub lze jako typické představitele z těchto stanovišť jmenovat hřib borový – *Boletus pinophilus* a křemenáč smrkový – *Leccinum piceinum*. Z běžných jedlých druhů je kromě hřibu smrkového – *Boletus edulis* velice hojná sluka svraskalá – *Cortinarius caperatus* a některé holubinky – *Russula spp.*

Čirůvka tygrovaná (*Tricholoma pardinum*) roste velmi vzácně ve smrčinách na vápnitých půdách.

Foto | Jan Borovička

Mykologicky bohaté oligotrofní jehličnaté lesy na kyselém podloží u nás nejsou zvláště chráněny. Protože postupující eutrofizace (depozice dusíku) a extenzivní způsob holosečného hospodaření v lesích výše uvedeným vzácným houbám neprospívá, je kůrovcová kalamita a s ní mizející počet vhodných stanovišť vážným ohrožením pro řadu z nich.

Například [lošákovce podivný – *Hydnellum mirabile*](#) (kterého autor příspěvku v přírodě nikdy neviděl) u nás byl donedávna považovaný za vyhynulý. Asi před 14 lety byl nalezen na Pelhřimovsku, ale přinejmenším jedna ze tří mikrolokalit v oblasti už byla zničena při zásahu proti kůrovci a dalším hrozí bezprostřední nebezpečí zániku. Houba se tak může stát opět regionálně vyhynulou. Společně s tímto lošákovcem rostou i další vzácné druhy, a přestože proběhly určité snahy poskytnout lokalitě zákonný status ochrany, nevedly ke zdárnému konci. Vyhlášení chráněného území by však les proti kůrovci neimunizovalo.

Čirůvka přibuzná (*Tricholoma arvernense*) je vzácným druhem živinami chudým jehličnatých lesů na kyselých půdách.

Foto | Jan Borovička

Nejen mykologové, i běžní houbaři pocítí nebo již pocítili následky kůrovcové kalamity. Řada míst, kam jsem od mládí chodíval na houby v milovaném Posázaví, jsou změněna k nepoznání. Místa, kde jsem houby potkával po léta jako staré známé, přestala existovat. Krajina mého dětství a mládí je pryč. Ponechané ostrůvkovité části lesních porostů mezi pasekami houbaře nepotěší, protože vystavení větru a slunci způsobí vysychání svrchní vrstvy půdy, což je pro růst hub negativní faktor. Tato situace je podobná nebo horší na celé řadě míst v Česku.

Větší zastoupení modřínu, vysazování douglasek, dubu červeného a dalších nepůvodních dřevin ovlivní druhové složení našich hub v letech do budoucna – a nikoliv pozitivním směrem. Přesto zbývá naděje, že alespoň některé lokality vzácných hub v kulturních jehličnatých lesích budou ušetřeny. Držme jim palce.

reklama

Ekolist.cz se teď neobejde bez vaší finanční pomoci.

Jde o neziskový web zaměřený na životní prostředí. To se prostě samo nezaplatí:) Děkujeme

✓ **Jednorázově**

Měsíčně

Příspěv v Kč:

[Jiná částka](#)

50 Kč

100 Kč

1 000 Kč

Darovat

🔒 zabezpečeno Darujme.cz

Jan Borovička

Autor je geochemik a
mykolog, pracuje v
Geologickém ústavu
Akademie věd ČR.

Ekolist.cz nabízí v rubrice Názory a komentáře prostor pro otevřenou diskuzi. V žádném případě ale nejsou zde publikované texty názorem Ekolistu nebo jeho vydavatele, nýbrž jen a pouze názorem autora daného textu. Svůj názor nám můžete poslat na ekolist@ekolist.cz.